

Metodika pre zamestnancov MATERSKEJ ŠKOLY

Slavomír Novák
2025

ZLEPŠOVANIE POSTOJA

k desegregácii v prostredí materskej školy

Byť učiteľkou alebo vychovávateľkou v materskej škole znamená stáť pri prvých krokoch dieťaťa na jeho ceste spoznávania sveta. Každý deň nesieme veľkú zodpovednosť a zároveň máme jedinečnú možnosť ovplyvniť, ako sa deti v škôlke cítia, aké priateľstvá si vytvárajú a či budú hru a učenie prežívať s radosťou a dôverou alebo s obavou a neistotou. Predsudky, ktoré sa môžu nenápadne objaviť v našich mysliach alebo v detskej skupine, vytvárajú neviditeľné bariéry. Často vznikajú nevedome, zo zvyku, zo strachu z neznámeho alebo z nedostatku skúseností. Ak si však uvedomíme ich silu, môžeme sa stať tými, ktorí tieto bariéry odstraňujú a otvárajú priestor pre prijatie, spoluprácu a dôveru.

Mnohí z nás boli svedkami situácie, keď dieťa nebolo prijaté do hry alebo keď sa stalo terčom posmechu a odmietnutia. Každý človek si so sebou nesie vlastné predstavy, obavy a skúsenosti. Úlohou učiteľky a vychovávateľky je preto vždy vidieť v každom dieťati predovšetkým človeka a až potom všetky rozdiely a okolnosti. V náročných chvíľach, keď sa zdá, že sa skupina delí na my a oni, je práve táto schopnosť kľúčová. Pedagogička je tou, ktorá môže ukázať cestu k vzájomnému rešpektu, tolerancii a prijatiu. Podpora má silu meniť životy. Pre dieťa v materskej škole môže už obyčajný úsmev, povzbudivé slovo alebo možnosť slobodne sa zapojiť do hry znamenať, že sa začne cítiť bezpečne a rovnocenne. Každodenná práca pedagóga, jeho slová, postoje a príležitosti, ktoré vytvára, rozhodujú o tom, či sa dieťa bude cítiť prijaté alebo odmietnuté.

Práca s predsudkami preto nie je iba legislatívnou povinnosťou. Je to predovšetkým ľudská výzva a príležitosť meniť životy k lepšiemu. Neznamená to byť bezchybný. Znamená to mať odvahu meniť svoje uvažovanie, skúšať nové prístupy, učiť sa z vlastných skúseností a neprestávať veriť, že v každom dieťati sa skrýva potenciál, ktorý stojí za to objaviť a podporiť.

Rozmanitosť nie je prekážkou, ale darom. Ukážme deťom, že práve v nej sa skrýva zdroj sily, tvorivosti a vzájomného obohatenia. Predsudky patria v prostredí materskej školy medzi najväčšie prekážky skutočnej integrácie detí z rôznorodých sociálnych, etnických a kultúrnych prostredí. Negatívne stereotypy môžu viesť k vylučovaniu, odmietaniu, nízkej sebaúcte a k celkovému zhoršeniu klímy v skupine.

Systematická a citlivá práca s predsudkami je preto kľúčom k vytváraniu prostredia, v ktorom má každé dieťa rovnakú príležitosť na úspech, sebarealizáciu a plnohodnotný rozvoj bez ohľadu na svoj pôvod či špecifické potreby.

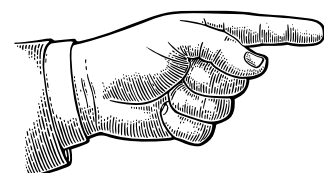
Každý z nás si nesie súbor postojov a presvedčení, ktoré vznikli pod vplyvom výchovy, spoločnosti a osobných skúseností. Prvým krokom v práci s predsudkami je uvedomiť si, že aj tie najlepšie úmysly môžu byť poznačené nevedomými stereotypmi. Pre pedagógov môže byť toto poznanie náročné a niekedy aj bolestivé. Učiteľka a vychovávateľka sú vnímané ako vzor, ako opora a často aj ako posledný bezpečný bod pre dieťa v materskej škole, ktoré potrebuje stabilitu. O to ťažšie je pripustiť si, že aj správanie dospelého môže, hoci nechtiac, spôsobiť zranenie alebo podporiť atmosféru odmietnutia a neprijatia.

Byť učiteľkou alebo vychovávateľkou znamená formovať nielen schopnosti detí, ale aj ich pohľad na seba a na ostatných. Každá malá zmena, ktorú urobíme najskôr v sebe, každé spochybnenie zaužívaných myšlienok typu „toto dieťa je neposlušné“ alebo „s týmto rodičom sa nedá hovoriť“, môže byť iskrou, ktorá dieťaťu prinesie pocit prijatia, hodnoty a bezpečia.

Dôležité je pravidelne reflektovať vlastné postoje a správanie. Nie iba preto, že to od nás vyžadujú predpisy a legislatíva, ale predovšetkým preto, že to vyžaduje naše presvedčenie, naše svedomie a úcta k deťom, ktoré nám boli zverené.

Nikto z nás nie je imúnny voči predsudkom. Priznajme si však, že práve v tejto zraniteľnosti sa ukrýva naša najväčšia sila: ochota meniť sa a rásť. Sebareflexia je kľúčom k inkluzívnemu prístupu. Umožňuje nám vidieť v každom dieťati nielen jeho správanie pri hre či učení, ale aj jeho potreby, pocity a jedinečný potenciál, ktorý stojí za to objaviť a podporiť.

Nezabúdajme, že aj tá najmenšia zmena nášho postoja môže byť pre dieťa veľkým krokom k pocitu bezpečia a prijatia. Majme odvahu pozrieť sa na seba, učiť sa a rásť spolu s deťmi. Práve v tom je naša skutočná sila a poslanie.

Pracovať s predsudkami neznamená potlačiť vlastné pocity, ale priznať si ich a vedome sa rozhodnúť konať s rešpektom, záujmom a ochotou skúšať to znovu a znovu. Je to výzva, ale aj výnimočná možnosť byť človekom, ktorý inšpiruje svojím príkladom nielen detí, ale aj kolegov a rodičov.

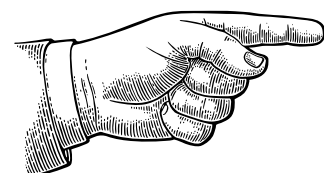

Budme k sebe úprimní. Sú chvíle, keď nás zaskočia vlastné zaužívané vzorce uvažovania, unáhlené súdy alebo únava, v ktorej siahneme po najľahšom vysvetlení správania dieťaťa. Možno si v tej chvíli neuvedomíme, že za jeho správaním sa skrýva príbeh, ktorý nevidíme. Prijatť túto možnosť a úprimne sa zamyslieť nad tým, čo sa v skutočnosti odohráva za konaním dieťaťa, si vyžaduje odvahu. Práve v takejto úprimnosti a v ochote priznať si možné predsudky sa skrýva obrovská sila učiteľky a vychovávateľky. Je to sila ukázať, že rast a zmena sú možné v každom veku a v každej situácii.

Sebareflexia nie je sebakritika, ale pozvanie k rastu. Je to schopnosť pozrieť sa na seba bez prikrášlenia a priznať si, že nie vždy máme všetky odpovede. A to je v poriadku. Tým dávame deťom v materskej škole jednu z najcennejších lekcií: že aj dospelí sa učia, opravujú svoje chyby a sú ochotní meniť svoje postoje.

Nebojme sa podeliť o svoje pochybnosti s kolegyňami. V ich pohľadoch môžeme nájsť podporu, pochopenie a inšpiráciu. Spoločná reflexia či supervízia nie je známkou slabosti, ale dôkazom vyspelosti tímu, ktorý si uvedomuje, že hľadanie odpovedí je jednoduchšie a účinnejšie, keď naň nie sme sami.

Naša práca je dôležitejšia, než si niekedy pripúšťame. Každé naše slovo, gesto či pohľad majú moc formovať sebaobraz dieťaťa. Odvaha a citlivosť v práci s predsudkami dokážu meniť svet dieťaťa a tým aj svet okolo nás.

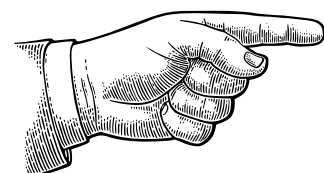
Možno si to neuvedomujeme hneď, ale pre niektoré deti bude už len to, že im dáme pocítiť prijatie a dôveru, základom, na ktorom si budú stavať celý svoj ďalší pohľad na seba aj na druhých.

Predstavte si triedu, ktorá je na prvý pohľad len obyčajnou miestnosťou plnou detí. No ak sa zadívate pozornejšie, zistíte, že za každým pohľadom, úsmevom či mlčaním sa ukrýva jedinečný príbeh. Nie každé dieťa malo rovnaký štart. Niektoré vyrastajú v prostredí, kde láska a istota sú každodennou samozrejmosťou, kde večer doma čaká rozprávka a raňajky nikdy nechýbajú na stole. Iné však takúto oporu nedostávajú. Ich detstvo môže byť poznačené starosťami rodičov o prácu, jedlo či strechu nad hlavou. V takých podmienkach sa na pokoj, snívanie či rozvoj talentov často nenájde priestor ani sila. Každé dieťa teda prichádza do škôlky s iným príbehom a s odlišnými podmienkami, ktoré formujú jeho možnosti. A práve tu začína úloha učiteľky a vychovávateľky, a síce vytvoriť prostredie, v ktorom nie je rozhodujúce, odkiaľ dieťa prichádza, ale to, aký potenciál v sebe nesie.

Možno preto sú niektoré deti tichšie, uzavreté, niekedy nepozorné či podráždené. Nesú v sebe bremeno, ktoré si mnohí z nás ani nevieme predstaviť. Je ľahké hodnotiť, kto je snaživý a kto nie, kto sa vie zapojiť do hry a kto stojí bokom. Ale ak dokážeme vidieť za ich správanie, ak si pripustíme, že za každým dieťaťom stojí iný príbeh, dokážeme byť spravodlivejší a citlivejší v našom prístupe. A práve v tomto priestore vzniká naša najväčšia úloha: nehľadať, čo deti rozdeľuje, ale vytrvalo hľadať to, čo ich môže spájať. Hľadať mosty medzi svetmi, ktoré sa na prvý pohľad nikdy nemali stretnúť. Úlohou materskej školy, učiteľiek, vychovávateľiek, ale aj celej spoločnosti by preto nemalo byť len pripravovať deti na budúce vzdelávanie, ale predovšetkým vytvárať priestor, kde aj tie, ktoré vyrastajú v náročných podmienkach, zažijú, že môžu patriť, rásť a odvážiť sa snívať – bez ohľadu na pôvod, jazyk, vierovyznanie, farbu pleti, zdravotné znevýhodnenie či sociálne zázemie.

Budme preto mostom medzi ich príbehmi. Budme tými, ktorí dokážu vidieť za správanie, ktorí hľadajú cestu, aj keď je náročná, a ktorí otvárajú priestor, kde každé dieťa môže nájsť svoje miesto. Lebo práve v tom spočíva naša najväčšia úloha. Dať každému šancu rásť a veriť, že jeho príbeh má hodnotu.

Zahodme predsudky. Nebojme sa byť zraniteľní. Nie sme stroje, sme len ľudia. Ale rozumie, čo znamená cítiť bolesť, hanbu, radosť aj hrdosť.

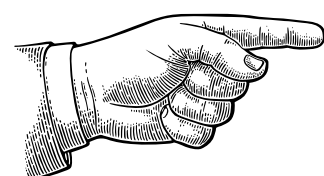

Budovanie inkluzívneho prostredia nie je len cieľ napísaný v školskom pláne alebo legislatíve. Je to neustála práca so srdcom, mysl'ou aj vlastnými hranicami. Je to rozhodnutie ísť niekedy proti prúdu zaužívaných zvykov, prekročiť neviditeľné steny a prekonať aj vlastné pochybnosti. Je to rozhodnutie zbúrať bariéry.

Inkluzívne prostredie znamená, že každé dieťa v materskej škole je naozaj vítané. Nemalo by to byť len preto, že to vyžaduje zákon. Má to byť preto, že veríme v hodnotu každého dieťaťa a chceme mu vytvoriť priestor, kde môže rásť, objavovať a nachádzať istotu. Učiť v inkluzívnom prostredí znamená byť všímavý k tichým deťom, ktoré potrebujú viac času na zapojenie, aj k tým hlučnejším, ktoré možno v minulosti zažili odmietnutie. Znamená to ponúknuť príležitosť každému dieťaťu, aby zažilo radosť z úspechu, objavilo svoj talent a našlo svoje miesto v skupine.

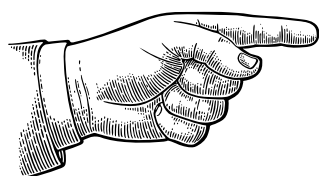
Cieľ je jasný: odstrániť predsudky a vytvoriť prostredie, kde každé dieťa zažije úspech, rešpekt a pocit spolupatričnosti. Všetci vieme, že to nie je jednorazová úloha. Je to každodenná cesta, na ktorú potrebujeme odvahu, vytrvalosť a otvorené srdce. Inkluzívne prostredie nie je o dokonalosti. Je o úsilí vidieť v každom dieťati jedinečnosť, o ochote učiť sa, meniť vlastné postoje a byť príkladom pre ostatných.

Preto sa povzbudíme navzájom a kráčajme touto cestou spoločne. Každý krok, ktorý urobíme pre inklúziu, je krokom k škôlke, kde sa každý cíti vítaný, rešpektovaný a dôležitý.

Budme spolu tými, ktorí búrajú múry, a nie tými, ktorí ich stavajú. Pomôžme deťom v materskej škole cítiť, že ich miesto v skupine nezávisí od pôvodu, jazyka, vierovyznania či rodinnej situácie, ale od toho, že každé z nich je jedinečné a cenné.

Škôlka nie je iba budova. Je to priestor, kde môže každé dieťa zažiť. Preto odhodme predsudky a budme strážcami tejto možnosti, aby sa každé dieťa cítilo prijaté, podporené a rešpektované.

Nie všetko vieme ovplyvniť. Nemôžeme rozhodnúť o tom, akú materskú školu si rodičia pre svoje dieťa vyberú, ani o tom, aké podmienky a zážitky si dieťa prináša z domova. Nemáme moc meniť ich životné okolnosti, rodinné prostredie či minulé skúsenosti. No máme moc vytvoriť priestor, kde sa aj tie najmenšie deti cítia v bezpečí, kde ich strach môže byť nahradený pokojom a neistota dôverou. To, čo ovplyvniť môžeme, je náš prístup, naše slová, naše oči, ktoré vedia vidieť viac než len správanie, a naše ruky, ktoré dokážu podať pomoc namiesto odmietnutia.

Každý úsmev, každé pozvanie do hry, každá chvíľa trpezlivosti či povzbudenia môže byť dôvodom, prečo rodičia s pokojom ponechajú svoje dieťa v škôlke. A môže byť aj dôvodom, prečo sa dieťa začne cítiť vítané, cenné a milované presne také, aké je. To, čo sa pre nás javí ako drobnosť, obyčajné pohladenie po pleci, uistenie „ty to zvládneš“ alebo chvíľka pozorného vypočutia, môže byť pre dieťa skúsenosťou, ktorá mu zmení pohľad na seba aj na svet.

Práve v tom spočíva sila učiteliek a vychovávateľiek. Nie je to sila meniť veľké rozhodnutia, ale sila meniť každodennú realitu detí. Sila premeniť bežnú triedu na miesto, kde sa každý malý príbeh môže rozvíjať s dôverou, radosťou a pocitom spolupatričnosti. A to je dar, ktorý si deti ponesú so sebou celý život.

Slovenské a európske dokumenty

- Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR (2023). Štandardy dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní. Bratislava: MŠVVaM SR.
- Národný projekt PRINED (2015). Inkluzívne vzdelávanie ako cesta k vyššej kvalite a spravodlivosti vo vzdelávaní. Štátny pedagogický ústav, Bratislava.
- Rada Európy (2018). Referenčný rámec kompetencií pre demokratickú kultúru. Rada Európy, Strasbourg.
- Európska agentúra pre špeciálne potreby a inkluzívne vzdelávanie (EASNIE) (2020). Inclusive Education in Europe: Key Policy Messages. Odense: EASNIE.

Odborná literatúra

- Booth, T., & Ainscow, M. (2011). Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools. Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education.
- Thomas, G., & Loxley, A. (2007). Deconstructing Special Education and Constructing Inclusion. Maidenhead: Open University Press.
- Grant, C. A., & Sleeter, C. E. (2009). Doing Multicultural Education for Achievement and Equity. New York: Routledge.
- Jung, L. A., et al. (2019). Your Students, My Students, Our Students: Rethinking Equitable and Inclusive Classrooms. Alexandria: ASCD.

Výskum a štúdie

- Dessel, A. (2010). Prejudice in Schools: Promotion of an Inclusive Culture and Climate. Education and Urban Society, 42(4), 407–429.
- Killen, M. (2022). Promoting Fair and Just School Environments Through Prejudice Reduction. Child Development Perspectives, 16(2), 111–118.
- Dignath, C. (2022). Teachers' Beliefs About Inclusive Education and Insights Into Their Professional Development Needs. Educational Psychologist, 57(2), 91–107.